

Erők a Háttérben

Nt. Mayer Judit

**On the occasion of the American Hungarian Federation of Metropolitan Washington, D.C.'s
commemoration of March 15, 1848**

Washington, D.C.

Tisztelt Ünneplő Közönség! Kedves Vendégek!

Először is hadd köszönjem meg a megtisztelő felkérést, hogy a mai ünnepi alkalmon a beszédet – amely ígérem, nem lesz hosszú - én mondjam. Bár nagyon sok ismerős arcot látok, talán vannak olyanok, akik még nem ismernek engem. A Washingtoni Magyar Református Gyülekezet lelkésze vagyok, s ebből ugyan még nem következik, de bevallom, nem vagyok történész. Sőt, azt is bevallom, hogy a történelem sosem tartozott a kedvenc tantárgyaim közé. Ezért semmiképpen nem szeretném azt az illúziót kelteni sem magamban, sem pedig a tisztelt hallgatóságban, hogy 1848 március 15-ről szakszerű, történelmi beszámolót fogok tartani. Azt hiszem, aki a történelmi tényeket szeretné megismerni, a világhálón hozzáférhet szinte minden ezzel kapcsolatos információhoz. Inkább engedjék meg, hogy egy talán újszerű szempontból közelítsem meg az 1848-as forradalom és szabadságharc ünneplését – hadd szóljak arról, hogy milyen erők álltak a háttérben, amelyek végül is a forradalom kitöréséhez vezettek.

Szerintem háromféle erő, háromféle tényező húzódott ezeknek az eseményeknek a háttérben.

1. A történelmi, illetve politikai erők
2. Az emberi tényező, emberi erők
3. A mindezek felett álló erő

Beszélgünk először az első kategóriáról, a történelmi, illetve politikai háttérről.

A Magyar Királyság és az Osztrák Császárság együttesen alkotta az Osztrák- Magyar Monarchiát. Közös uralkodója volt a két országnak, aki persze az osztrák Habsburg-házból került ki. Bár volt magyar Országgyűlés, ennek nyelve először a latin, majd a német lett. A magyar rendek törekedtek az önállóságra, próbáltak engedményeket elérni az uralkodónál, kevés sikerrel.

Egymásba érték a háborúk, melyekben az osztrák császár részt vett, s amit a magyar társadalom minden rétege megszenvedett. Az uralkodók is érezték ennek a helyzetnek a visszáságait, ezért engedményeket tettek: Mária Terézia az oktatás területén, II. József - a "kalapos király", pedig könnyítette a jobbágyok helyzetén, csökkentette adóterheiket.

1789-ben kitört a francia forradalom, ennek eszméje hatással volt a magyar értelmiségre is, és egyre erősebbé vált az uralkodó iránti gyűlölet. Ezt növelte, hogy a háborúk miatt II. József a magyar nemességet is meg akarta adóztatni, így már a király trónfosztásáról is tárgyaltak a magyar nemesek. Amikor Franciaország hadat üzent a Habsburg Birodalomnak, az akkori király, I. Ferenc hadisegély nyújtására kötelezte a magyarokat, embert és pénzt követelt. 1805-ben a franciák átlépték a Magyar határt. Napóleon felszólította a magyar nemességet, hogy szakadjanak el a Habsburg Háztól és támogassák Franciaországot. Ezt a nemesek nem tették meg, mivel féltek attól, hogy elveszítik kiváltságaikat.

- 1815-ben Waterloo-nál Napóleon vereséget szenvedett, a háború véget ért, ezzel a magyar termékek iránti kereslet is csökkent, a pénz is értékét veszítette.
- 1825-ben összeült az Országgyűlés, ahol a magyar nyelv használatának ügye volt a központi kérdés. Ekkor született döntés a Magyar Tudományos Akadémia felállításáról. Hamarosan megjelent Széchenyi Hitel című műve, amiben Magyarország gazdasági és társadalmi átalakulásának programját fogalmazta meg.
- 1832-ben Kossuth Lajos megjelentette az Országgyűlési Tudósítások című lapot, amelyből értesülhetett az ország népe a tanácsstermekben folyó vitákról.

Az egyre erősödő reformmozgalmat az uralkodó -ekkor már V. Ferdinánd - és környezete nem nézte jó szemmel, ezért sok magyar vezetőt, többek között Kossuth Lajost, börtönbe záratott.

A reformmozgalom erősödését azonban nem tudta megakadályozni. 1847 nyarán megalakult az ellenzéki Párt, aminek elnöke gróf Batthyány Lajos lett. Programjukat az ellenzéki nyilatkozatot, Deák Ferenc fogalmazta meg. Követelték a Parlamentnek felelős magyar kormány létrehozását, a sajtószabadságot, az egyesülési és gyülekezési szabadságot, Erdély Magyarországhoz csatolását, a közteherviselés bevezetését, a törvény előtti egyenlőség bevezetését valamint, hogy a nép is képviseltesse magát a törvényhozásban és a helyhatósági választásokon.

Míg az 1843-44-es országgyűlésen többségben voltak a konzervatívok és a nyelvkérdésen kívül más pontban nem tudtak újítást hozni, addig az 1847-48-as nevezetes pozsonyi országgyűlés már a fent említett jelentős reform törvény-tervezetekkel indította el a fejlődés útját.

Az országgyűlés ideje alatt érkezett meg a hír, hogy Párizsban kitört a forradalom és kikiáltották a II. köztársaságot. Az esemény hatására Kossuth Lajos indítványozta 1848 március 3.-i beszédében, hogy az országgyűlés követelje a bécsi abszolutizmus megszüntetését és Magyarország számára modern népképviselői alkotmányt hozzanak.

A döntés még meg sem született, amikor 1848 március 13.-án Bécsben is kitört a forradalom és elsöpörte Metternich herceg egész rendszerét. Erre a hírré fogadta el az országgyűlés az egész liberális alkotmányos programot és nagy küldöttség ment Bécsbe, hogy a király szentesítse a követeléseket.

A történelem és a politika eseményeit közvetlenül március 15-ig tehát a fentiekben nagyjából így foglalhatjuk össze.

De nézzük meg a második erő-vonulatot, az emberi tényezőket. Az 1840-es években a magyar társadalom is nagy változáson ment át. A világ határai egyre tágultak, az ember egyre többet ismert meg környezetéből. A már említett iskola reform sok család számára jelentett felemelkedést. A magyarságtudat is erősödött az emberekben. A táguló fizikai és ismereti határokkal azonban ellentétben állt az uralkodó és az őt kiszolgálók korlátozó intézkedései. A háborúk családokat hagytak gyászban, sokakat anyagi nehézségek közé taszított, s a kelet felől érkező kolera járvány is elkeseredetté és reményvesztetté tette a lakosság nagy részét. Az elégedetlenség pedig sokszor válhat a forrongás katalizátorává. Hiszen sok oka lehet annak, ha emberek egy mozgalomhoz csatlakoznak. A legnemesebb, ha a közösség boldogulása, jobbitása az indok és a cél. Aztán előfordulhat, hogy valaki elkeseredésében áll a felkelők közé, s van, akinek a létbizonytalanságból lesz elege. Van, aki csak azért, mert a barátai, ismerősei is ezt teszik. Van, aki hasznot remél a zűrzavarból. Van, aki nem lát más kiutat. Sokféle indulat vezethet ahhoz, hogy az emberek forrongani, lázadni kezdjenek.

Látnunk kell azonban, hogy e kor emberét jellemezte valami, ami számomra nagyon fontos és szeretném is ezt kiemelni: a XIX. század embere elsősorban nem én-ember volt, hanem mi-ember. Bennük még erőteljesen élt a közösség-tudat. A család, a falu vagy város, az ország, a haza számukra mindig fontos volt, s túlmutatott azon, hogy mi az egyén érdeke. Ezekben az emberekben erkölcsi tartás, alázat, szerénység, hazaszeretet, áldozatkészség és önzetlenség élt. S ne feledkezzünk meg a hitről sem, amely által akár az életük feláldozása is természetes volt. Ha ilyen fülek hallották meg a Talpra, Magyar! felhívást, akkor az erős nemzettudattal bíró hallgatóság bizony talpra is ugrott. Ha a teljesség igénye nélkül felsoroljuk e neveket: Kossuth Lajos, Széchenyi István, Deák Ferenc, Eötvös József, Batthyányi Lajos, Petőfi Sándor, Arany János, Bem József – az önzetlenség az első jelzők között fog szerepelni. Az 1848-as forradalom előtt még nem ölték ki a magyarságból a haza, a nemzet fogalmát, a haza szeretetét. Az embertárs, a felebarát elsőbbsége még sokak szívében lobogott, a hit erőt adott a legreménytelenebb helyzetekben való helytálláshoz.

A politikai önzetlenség példáját jellemzi, hogy március 15-én a később "márciusi ifjaknak" nevezett fiatalok átengedték a vezetést a mérsékelt liberálisok vezéregyéniségeinek, akik ismertebbek és elfogadhatóbbak voltak a polgárok számára. Nem a saját politikai vágyaik kielégítése volt a mérvadó, hanem az, hogy mi jó a nemzetnek. A mai politikusok közül sokaknak talán róluk kellene példát venni.

Ilyen emberanyaggal, ilyen értékekkel találkoztak tehát a történelem erői.

De önmagában ez a két erő, ez a két vektor, ha úgy tetszik, még mindig hiába mutat egy irányba. Hiszen a történelem során sokszor voltak olyan helyzetek – különböző országokban, különböző népek sorsában -, amikor mindenki azt hitte, lázadás, forradalom tör ki, s mégsem történt semmi. Voltak már népek, nemzetek, de akár kisebb közösségek is olyan elkeseredett helyzetben, amikor mindenki azt mondta: bizonyos, hogy háborúság lesz. Aztán mégsem lett..... Mi lehet ennek az oka?

Talán az, hogy a minden emberi és történelmi, politikai erőn felülálló erő, amely számomra természetesen az Isten ereje, hiányzott. Amikor nem volt az isteni gondoskodó terv része az, amit emberek terveztek.

Sokan kérdezhetik, meddig terjed az ember szabad akarata, és mikor avatkozik be Isten a történelembe? Avagy, ha máshogy akarom fogalmazni, bábok vagyunk-e az isteni színjátékban, tehát nincs is beleszólásunk a dolgok alakulásába? Ha pedig van, akkor hogyan engedheti meg Isten a véres háborúkat, az emberek pusztulását? Akkor talán gonosz az Isten? Mivel ennek a napnak nem témája és nem feladata a predestináció, az eleve elrendelés és isteni gondviselés taglalása és megoldása, hiszen évszázadokon keresztül vitatkoztak ezen teológusok, hadd mondjak csak annyit, mi emberek, igenis felelősek vagyunk a tetteinkért, és döntéseinkért, hiszen van szabad akaratum jó vagy rosszul dönteni. Ezeknek a döntéseknek a következményei pedig sokszor kicsúsznak a kezünk közül, már nem vagyunk urai a helyzetnek. A véres háborúk sokszor a rossz emberi döntések kontrollálhatatlan következményei.

A másik oldala a dolognak viszont az, hogy Isten ura a történelemnek. Mégpedig olyan ura, aki szereti ezt a világot, tehát nem a rosszat akarja.

A magyar nép történelmében, sorsában kétszer volt olyan forradalmi megmozdulás, amikor az egyéni túlmotató cél és nem az önös érdekek vezérelték az embereket: 1848 márciusa és 1956 októbere. E két alkalommal a történelmi, az emberi és a felsőbb erők talán mind egyfelé mutattak.

E két forradalom, s az ezeket követő idők intő példát adhatnak számunkra is, és számos kérdést is felvetnek. A magyarság ugyanis krízishelyzetben van most is. Az anyaországban csakúgy, mint itt, Amerikában. Hiszen az otthoni statisztikák riasztóak: a magyarság számos súlyos problémával küzd. Anyagi terheik riasztóak, az elszegényedés felgyorsult és egyre nagyobb tömegeket érint, a magyar emberek egészsége elkeserítő állapotban van, a népesség csökken, értékválságon megy át már a sokadik generáció, a 45 utáni hatalom, hatalmak jó munkát végeztek a nemzettudat rombolásában, az erkölcsi értékek felborításában.

Az itteni magyarság is fogy, elég csak megnézni, hány és hány magyar templom, klub zárja be a kapuit, s akik még magyarnak vallják magukat, sokan közülük már nem beszélnek a nyelvet.

Mi tehát az üzenet, amit ma, március 15-én elvihatunk magunkkal? Mit tanulhatunk hős eleinktől, és mit örökitünk tovább gyermekeinknek, unokáinknak?

Talán azt, hogy amikor a nemzet, a haza szenved, amikor az elnyomás olyan súlyos, hogy mind a mindennapi életben, mind pedig a lélek, a lelkiismeret nyugalmaiban zavar támad, akkor lehet, és kell tenni ellene. Szólni kell, s ha a szó nem elég, tenni kell. Hogy mikor lesz egy megmozdulásból forradalom? S hogy kell-e forradalom? A választ talán az adhatja meg, hogy ha az a három erő, amiről beszéltünk, együtt, egy irányba mutat, akkor kell is, és lesz is. Pontosan mikor történik ilyen? Ezt csak a történelem Ura tudja.

De ami rajtunk múlik, tegyük meg. Próbáljunk tiszta erkölccsel, tiszta lélekkel élni. Próbáljunk az én-embertől a mi-ember felé mozdulni, nem a magunk érdekét, hanem a nemzetét nézni. Ha hazug a vezetés, szóljunk, tiltakozzunk ellene. Ha tudunk tenni a jobbját, tegyünk. S így leszünk méltóak arra, hogy ha elhangzik a hívó szó: Talpra, magyar, akkor igaz magyarként, igaz szívvel állhassunk mi is a jó ügy mellé.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Mayer Judit